

EMINA KADIĆ

Primjena kreativnih nastavnih modela i metoda u realizaciji vjeronaučne nastave

Emina Kadić

*nastavnica islamske vjeronauke u "Deveta osnovna škola" Ilidža, Sarajevo
agovicemina@gmail.com*

Stručni rad

Primljeno: 15. 12. 2022.
Prihvaćeno: 15. 06. 2023.

Ključne riječi

kreativne nastavne metode,
projekat, projektna nastava,
projektna metoda, projektno
učenje, aktivno učenje

Sažetak

Rad tematizira važnost primjene kreativnih nastavnih metoda i strategija u nastavi islamske vjeronauke s posebnim osvrtom na projektnu metodu i projektno učenje. Fokus je stavljen na projektnu metodu zbog njezine sveobuhvatnosti drugih nastavnih kreativnih metoda. Prilikom istraživačkog rada korišten je etnografski pristup odnosno istraživanje na terenu te su u radu dati primjeri projektne nastave implementirane i realizirane na časovima islamske vjeronauke s učenicima različitih uzrasta u jednoj sarajevskoj osnovnoj školi čime se pokazalo kako je projektna nastava primjenjiva u nastavi islamske vjeronauke te kako može biti pokretač motivacije i povezivanja gradiva s životnim iskustvima i potrebama učenika. Time se također pokazalo kako oživjeti, obogatiti, unaprijediti, oplemeniti, aktualizirati, modernizirati nastavu islamske vjeronauke i samim time je dovesti u korak sa školom za 21. vijek.

Application of Creative Teaching Models and Methods in the Implementation of Religious Education

تطبيق الأنماط والأساليب التعليمية المبدعة في تدريس التربية الدينية

Keywords:

creative teaching methods, project, project-based instruction, project method, project-based learning, active learning

الكلمات المفتاحية:

الأساليب التعليمية المبدعة، المشروع، التدريس من خلال المشروع، أسلوب المشروع، التعلم من خلال المشروع، التعلم الفعال

Abstract:

This paper discusses the importance of applying creative teaching methods and strategies in the instruction of Islamic religious education, with a special focus on the project method and project-based learning. The emphasis is placed on the project method due to its comprehensiveness compared to other creative teaching methods. In the research process, an ethnographic approach was employed, involving field research. The paper provides examples of project-based instruction implemented in Islamic religious education classes with students of various ages in a primary school in Sarajevo. These examples demonstrate the applicability of project-based instruction in Islamic religious education, which can serve as a driver connecting the curriculum with students' life experiences and needs. This has also demonstrated how to revive, enrich, enhance, refine, update, and modernize the teaching of Islamic religious education, bringing it in line with 21st-century education.

الملخص:

يعالج البحث أهمية تطبيق الأساليب والاستراتيجيات التعليمية المبدعة في تدريس التربية الإسلامية باللمحة الخاصة عن أسلوب المشروع والتعلم من خلال المشروع. وتطبيق الأساليب التعليمية المبدعة يتم تحريض التلاميذ إلى كونهم مشاركين فعالين في التدريس يتعلمون أن يفكروا نقديا ويخططوا مستقلاً ويعرضوا الأفكار ويحلّوا المشكلات مثلما يحدث في الحياة الواقعية. والبؤرة في أسلوب المشروع لكونه يشمل جميع الأساليب التعليمية المبدعة الأخرى. وتمّ في البحث استعمال المنهج الإثنوغرافي، أي الدراسة الميدانية فذكرت في البحث أمثلة التدريس من خلال المشروع المطبق والمنفذ في حصص التربية الإسلامية مع تلاميذ الأعمار المختلفة في مدرسة ابتدائية بسراييفو مما أشار إلى كون التدريس من خلال المشروع قابل التطبيق في تدريس التربية الإسلامية وكونه دافعا يحرّض التلاميذ إلى ربط المعلومات المستوعبة من التربية الإسلامية بخبراتهم وحاجاتهم الحياتية. وتمت بذلك الإشارة أيضا إلى طريقة الإحياء والإثراء والتطوير والتحسين والترقية والتحديث لتدريس التربية الإسلامية وجعله ملائما لمدرسة القرن الواحد والعشرين.

Uvod

Aktuelna tema s kojom je počela ova školska godina jeste svaka-ko kurikularna reforma u osnovnim i srednjim školama Kantona Sarajevo. Ona podrazumijeva unapređenje Nastavnog plana i programa baziranog na ishodima učenja čime bi se poboljšalo funkcionalno znanje učenika, njihovo kritičko mišljenje te aktivno učenje i sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu. Radi se o savremenoj metodologiji koja nudi sasvim novi pristup podučavanju i učenju.

Nastavni plan i program predmeta Islamska vjeronauka je također obuhvaćen ovom reformom, a nastavnici i profesori islamske vjeronauke se nalaze pred novim izazovima i pitanjima kao što su: na koji način, novim digitalno osviještenim generacijama, učiniti nastavu islamske vjeronauke zanimljivijom, aktuelnijom, modernijom te kompatibilnijom s njihovim potrebama, kako stvoriti pozitivno, kreativno, poticajno školsko ozračje, kako iskoristiti emocionalne aspekte učenja. Pored toga, sada su pred njima postavljeni i dodatni ciljevi da se dostignu određeni ishodi učenja. Svaki nastavnik islamske vjeronauke koji je pokušao dostići pomenute ciljeve, susreo se s razmišljanjima o tome koje metode i strategije koristiti u nastavi. Upravo zato i predmet ovog rada jesu kreativni nastavni modeli i metode koje se mogu primjenjivati u nastavi islamske vjeronauke.

Fokus je stavljen na projektnu nastavu koja je, uz pomoć metoda istraživanja na terenu, implementirana u jednoj sarajevskoj osnovnoj školi u sklopu izrade magistarskog rada na temu "Projektna nastava kao kreativni model u nastavi islamske vjeronauke" na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu. Na taj se način pokušalo pokazati kako je projektna nastava primjenjiva u nastavi islamske vjeronauke te kako doprinosi osavremenjivanju i obogaćivanju vjeronaučnog nastavnog sadržaja.

Pored projektne metode, u radu su opisane još tri kreativne nastavne metode s primjerima, a koje mogu biti motivacija

nastavnicima islamske vjeronauke da iste primjene u svojim učionicama.

U današnje vrijeme na časove islamske vjeronauke dolaze nove generacije mladih koje se socijaliziraju i uče na sasvim drugačiji način od prijašnjih generacija. To prouzrokuje i drugačiji način razmišljanja, drugačije potrebe i interese mladih. Takvo stanje zahtijeva poseban pristup u nastavi i uvođenje novih nastavnih kreativnih inovativnih metoda kao što su istraživačka nastava, projektna nastava, problemska nastava i sl. Nastavnici se moraju metodički prilagođavati kako bi zadovoljili učeničke potrebe.

Iako je nemoguće nabrojati sve nastavne metode u odgoju i obrazovanju, u nastavku rada pokušat će se reći nešto općenito o važnosti kreativnih metoda u nastavi islamske vjeronauke te će se primjerom pokazati kako se projektna metoda kao i druge nastavne metode mogu primijeniti u nastavi islamske vjeronauke.

Kreativne metode u vjeronaučnoj nastavi

U nastavi islamske vjeronauke emocije igraju veoma bitnu ulogu pa je pored kognitivnog veoma naglašena afektivna komponenta učenja. Ona podrazumijeva učenje vrijednosti, spoznavanje, prosuđivanje i sl. O emocijama ovisi ponašanje učenika, ali i njegovo razumijevanje nastavnih sadržaja. Pozitivno afektivno iskustvo predstavlja osnovu valjanog odgoja i bitna je sastavnica nastavnog metoda (Jelavić, 2003).

Jedna od mnogobrojnih definicija nastavnih metoda kaže da su to smišljeni postupci kojima se nastavnik koristi kako bi omogućio učenicima dolazak do nastavnih ciljeva uz pomoć nastavnih sadržaja (Pranjić, 2005). Također se kaže da je nastavni metod didaktički promišljen i optimalno uređen sistem aktivnosti poučavanja i učenja, kojima je primarni cilj steći stanovita znanja i vještine, razviti stanovite sposobnosti i druge relevantne osobine ličnosti (Ćatić, Pehlić, 2004).

Nastavne metode koje koriste nastavnici islamske vjeronauke trebaju biti kompatibilne s prirodom nastavnog sadržaja koji se poučava. Nisu sve nastavne metode jednako uspješne i lahko se može desiti da zbog krivo odabrane metode ne ostvarimo postavljenje ciljeve i ishode učenja.

Nastavnik može odabrati metodu kojom učeniku prenosi gotovo znanje o dobročinstvu ili može odabrati metodu kojom će poučiti učenika kako dobročinstvo primjenjivati u vlastitom životu. Prvi primjer učenika lišava iskustva učenja, a drugi je utemeljen na učenikovom iskustvu (Jelavić, 2003). Upravo zato, veoma je važno da nastavnici islamske vjeronauke imaju teoretska znanja i iskustva da odaberu i primjene najefikasnije metode za odgoj i poučavanje učenika na nastavi islamske vjeronauke.

Sam izbor metode može ovisiti od didaktičkog cilja koji želimo ostvariti, od uvjeta u kojima radimo, od uzrasta učenika i od prirode samog gradiva (Stevanović, 1998).

Metode su najefikasnije kada se kombiniraju jer niti jedna metoda nije sama sebi dovoljna. Njen se uspjeh mjeri širinom njenih didaktičkih korelacionih veza (Stevanović, 1998).

Neke nastavne metode će biti zastupljenije u nastavi islamske vjeronauke dok će neke biti zastupljenije u nastavi nekih drugih nastavnih predmeta.

Savremene kreativne nastavne metode omogućuju učeniku: aktivno uključivanje u nastavni proces, veću komunikaciju između učenika i nastavnika, učenje putem istraživanja i otkrivanja, samostalno učenje, korištenje savremenih tehnologija, stvaranje novih ideja itd.

Zasuti smo mnoštvom kreativnih nastavnih metoda i digitalnih alata u nastavi uz pomoć kojih učenici aktivno uče: mozganje (brainstorming), intervjui, izrada brošura, izrada lapbooka, eksperimenti, kvizovi, izložbe, rješavanje problema, projekti, učenje kroz igru, radionice i sl. Ipak, nameće nam se pitanje šta s tolikim izborom i na koji način to primijeniti u nastavi islamske vjeronauke. U narednom dijelu pokušat će se odgovoriti

na postavljeno pitanje i navesti neke od alternativa frontalnoj predavačkoj nastavi s posebnim osvrtom na projektnu metodu koja može biti dobar odgovor na kurikularnu reformu.

Projektna metoda u nastavi islamske vjeronauke (Project based learning)

Projektna nastava je model nastave zasnovan na projektima koji podrazumijeva interdisciplinarni rad, a zasniva se na učenju Johna Deweya i Williama Hearda Kilpatricka koji su smatrali da je cilj projektnog učenja da se školsko učenje što više približi situaciji u svakodnevnom životu kroz rješavanje problema (Perić, 2018).

Bender (2020) opisuje projektnu nastavu ili projektno učenje kao inovativni model nastave koji podrazumijeva rad učenika na projektima iz stvarnog života, zasnovan na posebno podsticajnim i zanimljivim pitanjima, zadacima, problemima. Radeći na rješavanju problema, učenici istovremeno savladavaju školsko gradivo. Projektno učenje je jedan od najsuspješnijih načina da se učenici zainteresiraju za gradivo.

Rustempašić (2020) kaže da učenje projekt metodom koristi realistične scenarije i igre sa postavljenim ulogama kako bi vodilo učenike duž pažljivije planiranih puteva prema setu propisanih ishoda i smatra da kako se svijet nastavlja mijenjati, tako se mijenja i definicija učenja projekt metodom te je ovaj proces u stalnom razvoju i svaki učitelj svojim aktivnostima i mentorstvom u učionici pomaže kreiranju i razvoju učenja projekt metodom.

Projektna nastava također odgovara školi za 21. vijek jer podrazumijeva: učenje radeći – learning by doing, učenje igranjem – learning by playing, učenje istraživanjem – learning by discovery, učenje kroz iskustvo – learning by experience (Matićević, Radovanović, 2011). Ovaj pristup u nastavi se fokusira na put do rješenja, a ne na samo rješenje. Stoga je važno posmatrati projektnu nastavu i projektno učenje kao putovanje do rješenja (Pappas, 2015).

Slikovito nam to opisuje sljedeći citat: “Ako je projektna nastava predstava, onda su matematika ili nauka, ili historija, ili pisanje, ili bilo šta drugo što poučavate, scene koje pokreću svaki čin prema zadnjem pozivu za spuštanje zavjese. Mi kao nastavnici, zajedno s učenicima, stvaramo priču, priču o učenju – The learning story.” (Wolpert-Gawron, 2015).

Upravo zato što projektna nastava potiče učeničku kreativnost, znatiželju, cjelovito opažanje, suradničko učenje, logičko i kritičko promišljanje, iskustveno učenje i sticanje vještina za svakodnevni život kao i izgrađivanje karaktera, korištenje digitalnih tehnologija, potrebno ju je što više koristiti u nastavi islamske vjeronauke.

Zašto projektna metoda u nastavi islamske vjeronauke

Za vjeru je bitna spoznaja, a spoznaja se dešava cijelim bićem. Upravo projektna nastava pomaže učenicima da svoja vlastita iskustva povezuju sa iskustvima iz vjerske tradicije. Projektna nastava i projektno učenje u nastavi vjeronauke može učenicima pomoći da odgovorno promišljaju o svijetu i životu, da potiču izgradnju vlastitih stavova vezanih za vjeru, da teme koje slušaju i o kojima uče na nastavi vjeronauke povežu sa stvarnim životom, tj. da žive vjeru, a ne samo da uče o njoj. Uostalom, snaga vjere se spoznaje kroz doživljeno iskustvo. Ovom metodom bi učenici puno lakše spoznali koliko vjera pruža odgovora na mnoga životna pitanja i koliko vjera daje odgovora i rješenja za mnoge životne probleme. Implementiranjem iskustvenog učenja u vidu projektne nastave u nastavu islamske vjeronauke, škola se otvara ka stvarnom životu i učenje o vjeri dobiva svoj pravi smisao i svoju unutrašnju dimenziju. Dolazi do intrinzične (unutarnje) motivacije kod učenika. Jedna od najljepših stvari za vjeroučitelja jeste kada uvidi da je učenik razumio i da se u učionici odvija istinsko iskustvo učenja. Upravo zato je projektno učenje, kao nastavna strategija, veoma korisna za nastavu islamske vjeronauke i postizanje predviđenih ishoda učenja.

Primjer iz prakse – Projekat “Dobro je biti dobar“

Projekat je zamišljen tako da se realizira paralelno u tri razreda i to prvom, četvrtom i devetom. Svaki razred je imao svoj projektni zadatak koji je usko povezan sa glavnom temom. Tako su učenici prvog razreda naučili kroz svoj projektni zadatak da je dobro biti dobar prema prirodi, učenici četvrtog razreda da je dobro dijeliti znanje, a učenici devetog razreda da je dobro biti dobar prema drugima.

Prije početka izvođenja projektne nastave izrađena je projektna mapa koja je svojevrsni plan kako bi projektna nastava trebala teći. Projektna mapa sadrži podatke o vrsti projekta, trajanju projekta, voditelju i sudionicima projekta, mjestu realizacije, ciljevima i ishodima projekta te načinu realizacije i diseminacije.

Projektne aktivnosti za prvi razred “Dobro je biti dobar prema prirodi” – izrada elektronske slikovnice

Realizacija projekta po etapama:

Planiranje projekta – Kako se radi o učenicima koji još uvijek ne razumiju pojam projekta, učenike se uvelo u zadatak i motiviralo ih se putem obrade nastavnih jedinica na času (prezentacija sa slikama, razgovor, nastavni listići). Elektronska slikovnica *Čepomalci* (Puškaš, 2020) trebala je motivirati učenike za rad na ovom projektu.

Provedba projekta – Nakon razgovora o recikliranju i čuvanju prirode, učenici su za domaću zadaću napravili reciklirane kućice i džamije koje je trebalo smjestiti u prirodni ambijent u dvorištu i parku škole te ih fotografirati. Fotografije su poslužile za izradu e-slikovnice.

Sl. br. 1 i 2. Učenici prvog razreda fotografiraju u staklenoj bašti škole

489

EMINA KADIĆ

Na času vjeronauke su učenici osmislili priču o gradu Dobrogradu.

Sl. br. 3 i 4. Učenici daju ideje za priču

Nakon osmišljene priče uslijedilo je uređivanje uz pomoć digitalnog alata Canva.

Faza diseminacije – Slikovnica objavljena je na stranici škole (dostupno na: <https://www.facebook.com/102250641509640/posts/261472958920740/>).

Za objavu slikovnice korišten je i alat *Flipsnack* (dostupno na: Slikovnica “Dobrograd” by Emina Kadić - Flipsnack).

Sl. br. 5 i 6. Naslovnica i prva stranica
elektronske slikovnice *Dobrograd*

Faza evaluacije

Nakon što su učenici pregledali gotovu slikovnicu *Dobrograd*, obavljen je razgovor o dojmovima i utiscima. Učenici prvih razreda uglavnom su izražavali svoje pozitivne emocije.

Projektne aktivnosti za četvrti razred
“Dobro je dijeliti znanje” – Izrada printane
slikovnice “Poučne priče iz učionice“

Realizacija projekta u etapama:

Planiranje projekta – Radionica *Priče iz tegle*

Radionica za učenike *Poučne priče iz tegle* je trebala motivirati i poučiti učenike pripovijedanju. Ponuđena im je nova tehnika. Jedna tegla je sadržavala početak i dijelove priče koje su učenicima olakšavale smišljanje priče. Druga tegla je sadržavala pojmove, izreke ili hadise koje učenici trebaju upotrijebiti prilikom pripovijedanja.

Sl. br. 7, 8 i 9. Tok radionice "Priče iz tegle"

Realizacija projekta

Tokom pet školskih časova učenici su, nakon obrade nastavničkih jedinica, imali zadatak da iz pređene nastavne jedinice izvuku pouku na osnovu kojih će u drugom dijelu časa zajednički osmisлити priču. Osmišljene i zapisane priče je bilo potrebno ilustrirati za domaću zadaću. Nakon što je prikupljen materijal potreban za izradu slikovnice, uslijedilo je njeno uređivanje u Canvi.

Sl. br. 10, 11 i 12. Razredna slikovnica četvrtog razreda Poučne priče iz učionice

Faza diseminacije

Nakon što je slikovnica uređena i isprintana, nekoliko učenika je posjetilo školsku biblioteku i poklonilo slikovnicu biblioteci kako bi se i drugi učenici mogli okoristiti poučnim pričama. Slikovnica je prezentirana na stranici škole. Za prezentaciju

slikovnice koristili smo i alat *Flipsnack*, kao u prethodnom slučaju (dostupno na: Slikovnica “Poučne priče iz učionice” by Emina Kadić - Flipsnack).

Faza evaluacije

Nakon što su učenici pročitali i pregledali slikovnicu, organizirali smo online čas na kojem se razgovaralo o procesu izrade slikovnice. Učenici su iznosili mišljenja i utiske o projektnoj nastavi, a pozitivna mišljenja i utisci učenika te želja da se projekat ponovi, govore u prilog istoj.

Projektne aktivnosti za deveti razred “Dobro je biti dobar prema drugima” –Humanitarni projekat

Realizacija projekta u etapama:

Planiranje projekta

Kao uvod u projekat održana je prezentacija na temu *Smisao života* u sklopu koje su učenici gledali prikladni motivirajući video. Ajet koji su izabrali kao ideju vodilju bio je ajet iz sure Bekare: ... *i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čini.* (Prijevod Kur’ana, 2:195)

Realizacija projekta

U ovoj fazi održana je radionica “Šest šešira”. Učenici su iznijeli tri prijedloga, a glasanjem se došlo do konačnog cilja, a to je sakupiti pomoć za liječenje. Konačno, učenici su dobili zadatke da istraže neke humanitarne organizacije koje djeluju u BiH, da ih kontaktiraju (mailom, telefonski, putem vibera i sl.) te pokušaju pronaći osobe kome bi mogli pomoći našom donacijom. Odlučeno je da se novac prikupi za liječenje od epilepsije.

Nakon završene humanitarne akcije, sakupljeni novac uručen je direktoru škole te uplaćen na račun.

Sl. br. 13 i 14. Tok radionice "Šest šešira"

Faza evaluacije

Na online času su učenici razgovarali o toku projekta. Govorili su o vrijednosti ovakvih djela i iznijeli svoje zadovoljstvo što su mogli biti dio dobra i pomoći da se nečiji život spasi. Ovaj projekat je omogućio učenicima da nastavne jedinice povežu sa stvarnim životom i u sebi izgrađuju odgovornost prema drugim ljudima.

Faza diseminacije

Projekat je prezentiran na nivou škole te su o njemu upoznati direktor, pedagog, nastavnici i učenici.

Primjeri kreativnih nastavnih metoda – još nekoliko ilustracija

Obrnuta ili preokrenuta učionica (*Flipped classroom*)

Naziva se preokrenutom učionicom jer se za razliku od tradicionalne nastave u kojoj učenici dobivaju informacije o novoj lekciji tek kada dođu u školu, učenici već kod kuće upoznaju s nastavnim materijalom putem udžbenika, interneta, snimljenih video uradaka koje priprema nastavnik, različitih digitalnih alata i sl., a u školi na času razgovaraju o temi, rješavaju nejasnoće postavljanjem pitanja, produbljuju znanje kroz vježbanje, rješavanje problema, diskusije i sl. Ovakvim načinom rada učenike se usmjerava na samostalno i samousmjeravajuće učenje.

Također, prema Flipped Learning Network, 71% nastavnika koji su preokrenuli svoje razrede tvrdilo je da su poboljšali ocjene, dok je 80% prijavilo poboljšane stavove učenika kao rezultat toga (Shulman, 2018).

TRADICIONALNA UČIONICA	PREOKRENUTA UČIONICA
Predavanje nastavnika u školi	Video lekcija i materijali kod kuće
Domaća zadaća i učenje lekcije kod kuće	Vježbanje, debate, diskusija, postavljanje i rješavanje problema, razjašnjavanje nejasnoća u školi

Tabela br. 1. *Princip preokrenute učionice*

Primjer preokrenute učionice

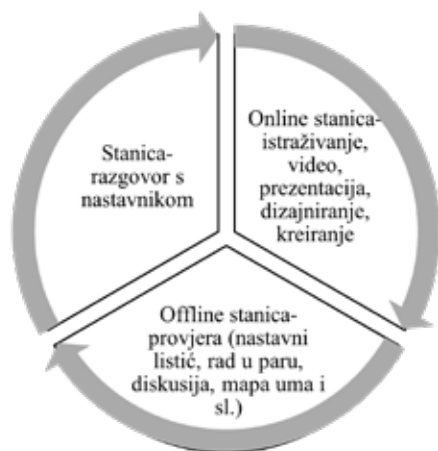
Primjenom ove metode u nastavi islamske vjeronauke se želi učenike osamostaljavati u radu i učenju, potaknuti ih na traganje i izučavanje određene teme. Metoda se može primijeniti u sklopu nastavne jedinice *Namazi s posebnim povodima* s učenicima osmog razreda.

U ovom slučaju će biti prikazan primjer preokrenute učionice kombiniran s igrom uloga. Učenicima će se dati nastavni materijal na raspolaganje iz kojeg će moći upoznati nastavnu jedinicu do narednog časa kada će prezentovati temu na sasvim nov način. Tačnije, temu će prezentovati kao sudionici jedne TV-emisije. Učenik-voditelj ima zadatak da pripremi pitanja na osnovu dobivenih materijala koja će postavljati drugim učenicima-gostima. Učenici-gosti će istražiti nastavni materijal kako bi bili spremni odgovarati na pitanja voditelja. Ostali učenici će biti u ulozi gledatelja koji imaju pravo postavljati dodatna pitanja za raspravu. Tu se otvara mogućnost za razjašnjavanje eventualnih nejasnoća.

Rad na stanicama (Station rotation model)

Metoda se odnosi na rotaciju učenika po stanicama za učenje. Pogodna je za korištenje u fazi obrade, ali se lako može primijeniti i u fazi ponavljanja gradiva. Prilikom primjene ove metode

učenici bez pomoći nastavnika posjećuju stanice (stanice mogu biti stolovi, prostorije) na kojima se nalaze materijali i zadaci za učenje koje je nastavnik unaprijed pripremio. Preporučuje se da barem jedna stanica bude online. Posjećujući stanice učenici uče kroz otkrivanje tempom koji njima odgovara, a mogu i da izvrše samostalnu provjeru usvojenog znanja. Stanice je moguće posjećivati redoslijedom ili nasumično po izboru, zavisno od planiranja nastavnika (Milojević, 2019). Broj stanica nije određen no potrebno je zadovoljiti osnovne tri osnovne stanice. Također, učenici mogu stanice posjećivati pojedinačno, u paru ili u manjim grupama.

Sl. br. 15. Primjer učenja po stanicama

Cilj primjene ove nastavne metode jeste da učenici samostalno istražuju temu *Kultura stanovanja, odijevanja i ishrane* u devetom razredu. Učenici se kreću redoslijedom.

Prva stanica – Online stanica. Učenici će pogledati kratki video ili prezentaciju koju će nastavnik pripremiti općenito o značajkama bosansko-muslimanske kulture življenja te važnosti čuvanja vjere tradicije, kulture jednog naroda. Video treba da i uvede u temu kako bi lakše pratili sljedeće stanice.

Druga stanica – Stanica o kulturi ishrane. Učenici se najprije upoznaju s ajetima i hadisima o ishrani u islamu. Listaju knjigu koja prikazuje tradicionalna bosanska jela i pića. Putem

pripremljenog lap booka se upoznaju s propisima prilikom jela i pića.

Treća stanica – Stanica o kulturi stanovanja. Učenici se upoznaju s bosanskom kućom kroz fotografije koje pobliže opisuju njezine dijelove te specifične predmete u pojedinim prostorijama. Također uče nove pojmove vezane za bosansku kuću (hajaj, selamluk, haremluk, divanhana, odžak, hamam, džugum i sl.). Na ovoj stanici mogu razgovarati s nastavnikom te pokušati povezati neke islamske propise s načinom stanovanja i gradnje (npr. bosanske avlije su imale zajednička vrata s komšijskom kućom u čemu vidimo koliko je važno njegovanje dobrih komšijskih odnosa u islamu).

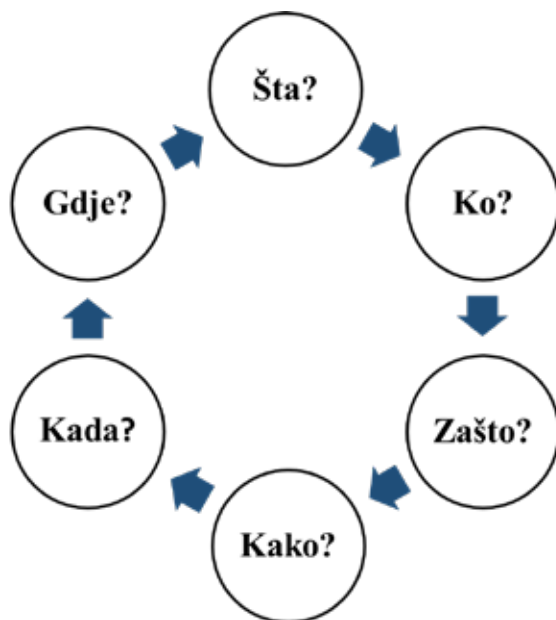
Četvrta stanica – Stanica o kulturi odijevanja. Učenici se upoznaju s ajetima i hadisima o islamskom odijevanju. Na stanici su slike prikladnog i neprikladnog odijevanja te učenici uspoređuju islamsko odijevanje sa današnjim modnim trendovima. Također im je pripremljena knjiga sa tradicionalnim nošnjama.

Peta stanica – Stanica provjere znanja. Učenici ispunjavaju nastavne listiće koje je nastavnik pripremio. Ova stanica može biti i online stanica (ukoliko postoje uslovi) na kojoj učenici mogu riješiti online kviz o islamskoj kulturi stanovanja, odijevanja i ishrane ili mogu mapom uma prikazati temu časa te na taj način provjeriti koliko su zapamtili i razumjeli.

Metoda šest univerzalnih pitanja

Radi se o stvaralačkoj metodi uz pomoć koje učenici na zanimljiv i kreativan način sagledavaju neki problem. Nakon što nastavnik postavi temu, učenici odgovaraju na šest univerzalnih pitanja: Ko? Šta? Kada? Gdje? Kako? Zašto?

Ova se metoda veoma dobro kombinira s mapom uma, a može se učenicima ponuditi i kocka za bacanje na kojoj su ispisana pitanja.

Sl. 16. Primjer metode Šest univerzalnih pitanja

Pitanje za raspravu može biti *Kakvu moć imaju riječi* iz lekcije u sedmom razredu *Govor nas predstavlja*. Učenici pokušavaju odgovoriti na postavljeno pitanje uz pomoć šest osnovnih pitanja. Moguća pitanja mogu biti: *Šta sve može riječ?* (povrijediti, obehrabriti, ohrabriti razveseliti...); *Ko ne bira riječi?* (onaj ko je bestidan, onaj ko ne razmišlja o tuđim osjećajima, neznalica...); *Kako me riječi nadahnjuju?* (da činim dobro, da pomažem, da učim...); *Zašto je važno birati riječi koje izgovaram?* (da nekog ne povrijedim, da nekog ne rasplačem, da ne ponižavam sam sebe, zbog dostojanstva...); *Kada me nečije riječi pogode?* (kad su neiskrene, kad su pogrdne, kad su uvredljive...); *Gdje mi lijepa riječ može pomoći?* (u školi, u porodici, da steknem prijatelje, da me poštuju...).

Zaključak

Kreativne nastavne metode nisu nikad bile potrebnije nastavnicima nego što je to danas kada smo svjedoci i sudionici uvođenja i provođenja kurikularne reforme u našim školama. Stalni

zadatak nastavnika, a posebno nastavnika islamske vjeronauke, jeste da uvijek iznova pronalaze i bude u sebi osjećaj za kreativnost te da se nikada ne zadovolje uvijek istim metodama rada. Osluškiivanje potreba učenika pomoći će nastavnicima da lakše pronađu načine i metode kojima će doprijeti do njihovih umova, srca i potreba. Posebno u današnjem vremenu, kada tehnologija brzo napreduje, pred nastavnicima je zadatak da pronalaze nastavne metode i strategije koje će učenicima nastavno gradivo učiniti zanimljivim, savladivim i koje će im omogućiti više samostalnosti, a samim time i potaknuti i na kreativnost. Primjena kreativnih metoda doprinosi kvaliteti nastave islamske vjeronauke i čini je interesantnijom od klasične nastave koju učenici često smatraju dosadnom i monotonom.

Jedna od veoma uspješnih kreativnih nastavnih metoda koja je omiljena u savremenim školama i koja zadovoljava većinu značajki savremene škole jeste projektna nastava te se preporučuje svim nastavnicima islamske vjeronauke da se s njom pobliže upoznaju i da je primjenjuju u svom radu.

Važno je na kraju naglasiti da primjena novih kreativnih nastavnih metoda ne znači potpuno odbacivanje tradicionalne nastave već upravo kombiniranje tradicionalnih sa savremenim oblicima nastave.

Literatura

- Bender, W. N. (2020). *Projektno učenje, Diferencirana nastava za XXI vek*, Clio, Beograd.
- Čatić, I. i Pehlić, R. (2004). *Metodika nastave islamske vjeronauke*, Islamska pedagoška akademija, Zenica.
- Heather Wolpert-Gawron (2015). "What the Heck is Project-Based Learning", January 26, 2015, updated August 13, 2015, dostupno na: <https://www.edutopia.org/blog/what-heck-project-based-learning-heather-wolpert-gawron>, posjećeno 9. 11. 2022.
- Jelavić, Filip (2003). "Nastavna metoda u obrazovno-odgojnom procesu", *Kateheza 25(2003)4*, str. 277–287, primljeno: 24. 9. 2003, dostupno na: [jelavic.pmd\(srce.hr\)](http://jelavic.pmd(srce.hr)) posjećeno 1. 11. 2022.

- Kur'an s prevodom*, preveo Besim Korkut, štampano pod pokroviteljstvom Ministarstva za hadž i vakuf u Saudijskoj Arabiji godine 1412. po H.
- Matijević M., Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*, Školske novine, Zagreb, str 157.
- Milojević, Zoran, "Učenje po stanicama", Škola bez zidova, objavljeno: 16. 2. 2019, dostupno na: Učenje po stanicama - Škola bez zidova (skolskidnevnik.net); posjećeno 1. 11. 2022.
- Pappas, Christopher (2015). "Project-Based Learning In eLearning: What eLearning Professionals Should Know", eLearning Industry, postavljeno: 26. juli 2015, dostupno na: <https://elearningindustry.com/project-based-learning-in-elearning-what-elearning-professionals-should-know>, posjećeno 10. 11. 2022.
- Perić, Nevena (2018). *Projektna nastava – priručnik za učitelje*, Kreativni centar, Beograd.
- Pranjić, Marko (2005). *Didaktika: Povijest, osnove, profiliranje, postupak*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, Hrvatski studij Sveučilišta u Zagrebu.
- Puškaš, Ljubica, *Razredna slikovnica*, O.Š. "Novska", objavljeno: 19. 5. 2020, dostupno na: <https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/iz-skolskog-svijeta/razredna-slikovnica/>, posjećeno 5. 10. 2022.
- Rustempašić, Sanela Merjem (2020). *Projektna nastava bazirana na ishodima učenja*, Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu, Bosanska knjiga, Sarajevo.
- Stevanović, Marko (1998). *Didaktika*, Tuzla: R & S.
- Shulman, Robyn D., "10 Ways Educators Can Make Classroom More Innovative", Forbes media, objavljeno: 19. novembar 2018, 10 Ways Educator Can Make Classroom More Innovative (forbes.com), posjećeno 8. 11. 2022.

Internet izvori

- OŠ "Velešićki heroji", postavljeno: 19. 3. 2021, dostupno na: <https://www.facebook.com/102250641509640/posts/261472958920740/>.

